

УВОДНИК / EDITORIAL

Laboremus! 2. део: Темељи

Миле Игњатовић

Академија медицинских наука Српског лекарског друштва, Београд, Србија;

Српски архив за целокупно лекарство (СА) основан је 19. августа 1872. на првом састанку после оснивања Српског лекарског друштва (СЛД) [1], а 16. септембра 1872. је добио назив који има и данас [2]. Први број часописа је завршен и предат за штампу јуна следеће године, а изашао почетком 1874. То га сврстава међу најстарије часописе у Европи који континуирано излазе.

СЛД је формирано као „српско огњиште науке“, али је имало много шири и национални значај. У времену када је било „част и одличје“ бити члан СЛД, и краљ и скупштина су схватили национални значај удружења и значајно га помагали. На годишњим састанцима и прославама СЛД по правилу су присуствовали краљ и представници Скупштине Србије. Још пре изласка првог броја часописа „прочита се акт министра просвете којим се Српско лекарско друштво извештава да му је од владе и скупштине одобрено да у државној штампарији свој орган 'Архив за целокупно лекарство' бесплатно штампати може“ [3].

Године 1895. издата су два волумена СА: као волумен 12. под уредништвом Ђорђа Клиновског [4], као председника СЛД¹, и посебно као волумен 1 реформиран часопис под уредништвом Милана Јовановића Батута (1847–1940). То је исправљено тек 1952. године заснивањем волумена 80. Међутим, брзо је спласнуо Батутов ентузијазам да часопис може издавати у 24 свезака годишње и већ следеће године је предао уређивање часописа Јовану Данићу (1854–1924). Комбинујући стари начин уређивања и публикација записника са седница СЛД, Данић постепено уводи новине и врло успешно уређује часопис све до смрти, практично 30 година.

Аћим Медовић и Лазар Докић посебно су истицали потребу публикација оригиналних радова од првих дана часописа [5]. Због тога је часопис и подељен на два дела: „Редовни члан др Докић предлаже да се од сада друштвени 'Архив' штампа у два одељка – у једном да буду сами оригинални

чланци, а у другом преводи. Друштво усваја овај предлог“ [6]. А Владан Ђорђевић истиче да „тек самостални умни рад, тек самостално обрађивање извесне научне дисциплине може народу дати достојно место међу носиоцима културе“ [7]. Основни проблем, од оснивања часописа, био је недовољан број добрих радова, оригиналних најмање.

На седницама СЛД оцењивана је не само оригиналност радова већ и њихова намењеност и сврсисходност публикација. Често су публиковани радови из хигијене јер је то био национални интерес у то време, а хигијеном су се бавили и хирурзи. У СЛД је сматрано националном обавезом подизање општег нивоа медицинског знања и умећа ради лечења. Није било могуће, што је данас често присутно, публикација радова који никоме не требају (*l'art pour l'art*); данас значајно само ауторима ради неког бенефита. Чак и ако науку посматрате као непрегледну слагалицу или мозаик од безброј елемената или тесара, тј. публикованих сазнања, број очигледно безвредних радова је превелик. Радова који нити доносе нешто ново, нити су интересантни, нити су едукативни. Ти радови спадају у групу тзв. нецитабилних радова, који оптерећују сваки часопис и мора их бити што мање.

Рецензија и критика

СА има посебну вредност, као мало који часопис у Европи, а то је рецензентски поступак од првог броја, пуних 145 година. Наиме, 13. октобра 1872. „друштво одлучује да се мањи чланци који се буду подносили друштву читају и пресуђују у седници, а већа дела да се дају нарочитим референтима на оцену“ [8]. Оцењивани су апсолутно сви приложени радови, преводи, књиге. Рецензије су биле јавне; уз посебно неговану критичност чине се вреднијим него данашње „двоструко слепо“ рецензије.

Рецензенти радова су најбољи пријатељи аутора и часописа. Они чувају углед свих, јер „штампана реч је нож са две оштрице“. Аутори публикују јер имају шта да кажу, из унутрашње потребе да нешто саопште, а не

Online first: February 07, 2017

Correspondence to:

Mile IGNJATOVIĆ
Serbian Archives of Medicine
1 Kraljice Natalije Street, 11000
Belgrade, Serbia
office@srpskiarhiv.rs

1 У периоду 1879–1895. часопис је уређиван на састанцима СЛД, чији је председник био Младен Јовановић (1831–1895), а 1895. године Ђорђе Клиновски (1827–1905).

из личне потребе за избором у звање! Свако сазнање је безвредно док се не изнесе јавно да би га вредновао суд јавности. Притом аутори се не смеју обесхрабрити или како Ј. О. Галперн каже: „Излазећи на чист ваздух социјалног живота, не треба се плашити промаје“. Прве радове и критике ће преболети као дечје болести, али ће научити да пишу радове. И то се учи, као и све друго. Уредништво и рецензенти овог часописа ће им помоћи у томе. И тако ћемо доћи опет до приче о науци и јабуци. Ако је сазнање јабука и дате је неком, нећете изгубити јабуку, већ ћете сазнање (јабуку) имати и ви и он. То је својеврсни *perpetuum mobile*, а у тој бесконачности уможавања сазнања наука није трговина нити публикување пијаца.

Највећи број рецензија (или критика) радова никада не буде објављен. То су најчешће професионалне оцене за поједине издаваче, државне или едукативне институције (рецензије књига, пројеката, дисертација). Рецензије радова за поједине часописе су одраз признања врхунске компетенције, увек су анонимне и никад хонорисане. Рецензенти било којег дела су обавезни да „дају своје компетентно мишљење..., одговорне и озбиљне критике..., а захтева се висока принципијелност, беспрекорна објективност, оправдана строгост“ [9].

У свим упутствима за рецензенте данас се запостављају општи утисак о раду и потреба његовог публикувања. Рецензенти се обично усмеравају на анализу појединих делова рада и његову оригиналност, а општи део се оставља уредништву часописа. Тај општи део би обухватао: 1) да ли је рад актуелан, 2) како је компонован, 3) какав је његов садржај и 4) како је формално написан.

Само наизглед противуречно, ово уредништво ће стимулисати и критику радова, јер то даје посебну вредност и тим радовима и часопису. Та критика је последњих година потпуно запостављена свуда у свету. Рајнберг разликује пет типова критичног приказа по садржају и карактеру: 1) анотациони тип приказа (само обавештава, да дело не би остало незапажено, нпр. приказ књиге или писмо уреднику за чланак); 2) критички приказ типа реферата (једноставан као и претходни, преноси суштину дела, са мало критичких примедби; раније често коришћен да би се указало на рад а избегло публикување превода целог рада); 3) критички прикази полемичког типа (циљ је отварање дискусије-полемике; после 1-2 оваква приказа уредништво прекида полемику одговором аутора рада који је био повод); 4) приказ-критика (*pro et contra*, обично на захтев уредништва часописа); 5) прикази синтетичког типа (највиши ниво; поред критике дела износи и аргументе за „праву истину“) [9].

Очигледно је да су темељи часописа изванредни и да се на њима може правити најбоља надградња. Одрећи се својих корена водило би нестајању у бескрају сличних. На рачун старе славе у овом послу, у овом времену се не може живети. Мора се стално напредовати или ће вас млађи брутално прегазити и једноставно ћете нестати. Ти млађи жељни успеха су образовани, луцидни, креативни, савремени, неоптерећени неуспехом, бескомпромисни и брутални. Али којим путевима ићи? Најједноставније би било да „идемо утабаним стазама“. Међутим, то је по дефиницији анахроно и данас не можете користити старе методе, већ ка старом циљу морамо ићи новим путевима.

ЛИТЕРАТУРА

1. Radnja Srpskog lekarskog društva. Drugi redovni sastanak. U Beogradu 19. avgusta 1872. Srp Arh Celok Lek. 1874; 1:10–3.
2. Radnja Srpskog lekarskog društva. Četvrti redovni sastanak. 16. septembra 1872. Srp Arh Celok Lek. 1874; 1:16–21.
3. Radnja Srpskog lekarskog društva. Peti (redovni) sastanak Srpskog lekarskog društva bio je 26. januara 1874. g. Srp Arh Celok Lek. 1875; 2:IV–V.
4. Stanojević V. Đorđe Klinkovski. Srp Arh Celok Lek. 1957; 85(2):254–6.
5. Radnja Srpskog lekarskog društva. Dvadeset sedmi (redovni) sastanak. 21. jula 1873. Srp Arh Celok Lek. 1874; 1:63–4.
6. Radnja Srpskog lekarskog društva. Četvrti redovni sastanak. 18. januara 1875. Srp Arh Celok Lek. 1879; 3:19–22.
7. Radnja Srpskog lekarskog društva. Glavni skup srpskog lekarskog društva. 28. oktobra 1873. Srp Arh Celok Lek. 1874; 1:68–90.
8. Radnja Srpskog lekarskog društva. Peti redovni sastanak. 13. oktobra 1872. Srp Arh Celok Lek. 1874; 1:23–9.
9. Rajnberg JA. Kako treba pisati kritične prikaze naučnih dela. Vojnosanit Pregl. 1946; 3(11–12):527–9.